

به نام خدا

ارتقای سلامت اداری و مبارزه با
فساد

مدرس: مجتبی پوراسد

مبانی قانونی مبارزه با فساد

■ سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۱۴۰۴ ه.ش

■ قانون اساسی ج.ا.ا

■ فرمان هشت ماده ای مقام معظم رهبری در تاریخ ۱۰/۰۲/۱۳۸۰

■ بندهای ۱۴ و ۱۶ سیاست های کلی برنامه پنجم توسعه

■ قانون مدیریت خدمات کشوری مواد ۹۰، ۹۱، ۹۲ و ۹۷

■ سیاست های کلی نظام اداری ابلاغی مقام معظم رهبری

■ قانون ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد

■ قانون مجازات اسلامی

■ قانون الحاق جمهوری اسلامی ایران به کنوانسیون مبارزه با فساد سازمان ملل متحد

■ برنامه ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد (مصوبه هیأت وزیران)

■ آیین نامه پیشگیری و مبارزه با رشوه در دستگاه های اجرایی (مصوبه هیأت وزیران)

مشمولین ارتقای سلامت اداری و مقابله با فساد

افراد مذکور در مواد ۱ تا ۵ قانون مدیریت خدمات کشوری شامل:

وزارتخانه ها، موسسات دولتی، موسسات یا نهادهای عمومی غیر دولتی، شرکت های دولتی، کلیه دستگاه هایی که شمول قانون بر آنها مستلزم ذکر نام و یا تصریح نام است از قبیل شرکت ملی نفت ایران، سازمان گسترش و نوسازی صنایع ایران، بانک مرکزی، بانک ها ، بیمه های دولتی، دستگاه های اجرایی، واحدهای نظامی، غیرنظامی، شوراهای اسلامی شهر و روستا موسسات خصوصی، حرفه ای که عهده دار مأموریت عمومی باشند و کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی

بخشی از سند چشم انداز کشور

جامعه ایرانی در افق چشم انداز دارای چنین ویژگی هایی خواهد بود:

- ایران کشوری است توسعه یافته با جایگاه اول اقتصادی، علمی و فناوری در سطح منطقه، با هویت اسلامی و انقلابی، الهام بخش در جهان اسلام و با تعامل سازنده و موثر در روابط بین الملل
- برخوردار از **سلامت**، رفاه، امنیت غذایی، تامین اجتماعی، فرصت های برابر، توزیع مناسب درآمد، نهاد مستحکم خانواده، به دور از فقر، **فساد** و تبعیض و بهره مند از محیط زیست مطلوب

بخشی از فرمان هشت ماده ای مقام معظم رهبری به سران قوای سه گانه در خصوص مبارزه با مفاسد اقتصادی

■ به مسئولان خیرخواه در قوای سه گانه پیاموزید که تسامح در مبارزه با فساد، به نوعی همدستی با فاسدان و مفسدان است. اعتماد عمومی به دستگاههای دولتی و قضایی در گرو آن است که این دستگاهها در برخورد با مجرم و متخلف قاطعیت و عدم تزلزل خود را نشان دهند.

بخشی از فرمان هشت ماده ای مقام معظم رهبری به سران قوای
سه گانه در خصوص مبارزه با مفاسد اقتصادی

■ کار مبارزه با فساد را چه در دولت و چه در قوه
قضائیه به افراد مطمئن و برخوردار از سلامت و
امانت بسپارید. دستی که می خواهد با ناپاکی در
بیفتد باید خود پاک باشد، و کسانی که می
خواهند در راه اصلاح عمل کنند باید خود
برخوردار از صلاح باشند.

بخشی از فرمان هشت ماده ای مقام معظم رهبری به سران
قوای سه گانه در خصوص مبارزه با مفاسداقتصادی

ضربه عدالت باید قاطع ولی در عین حال دقیق و ظریف
باشد.

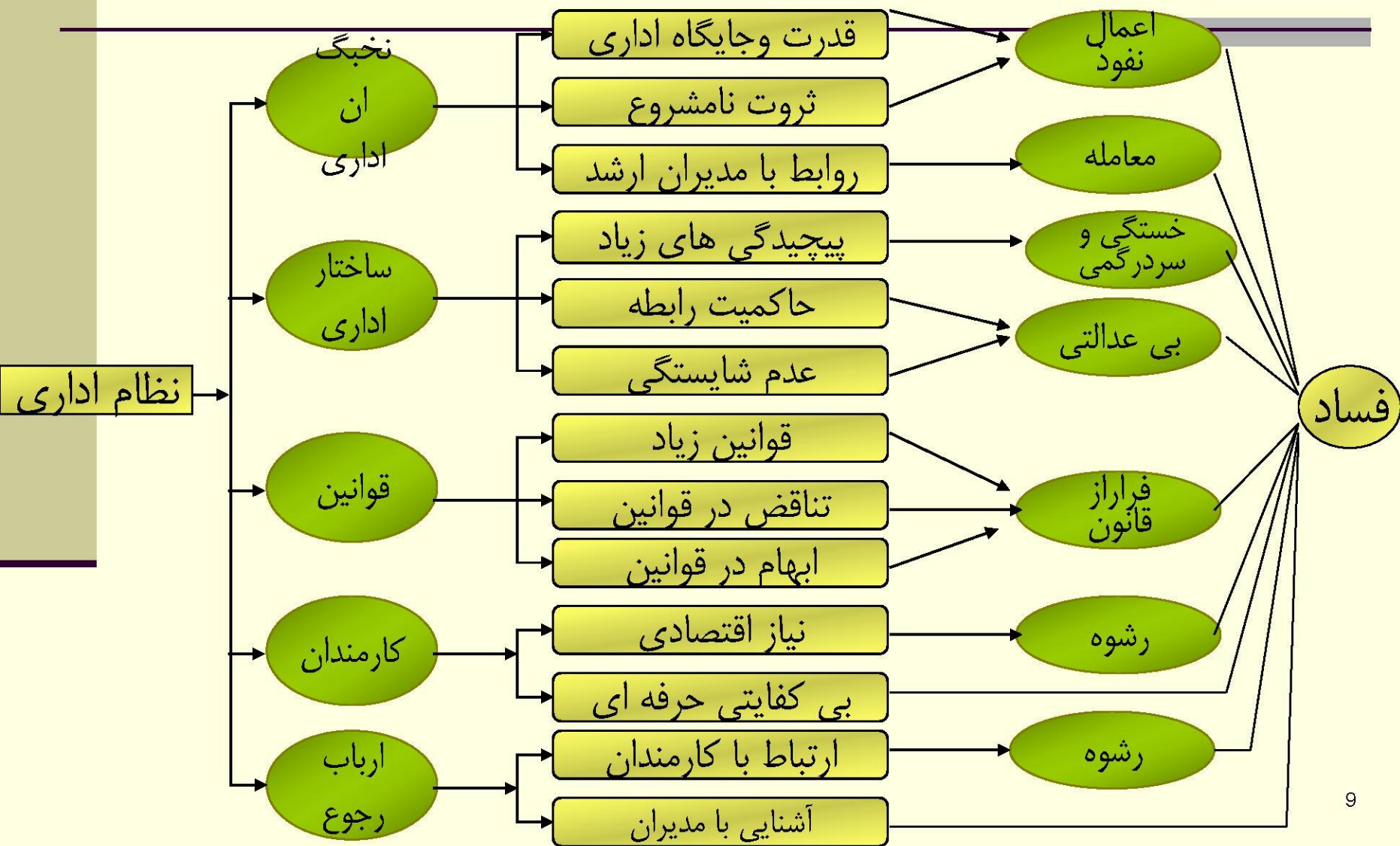
بخش های مختلف نظارتی در سه قوه از قبیل سازمان
بازرسی کل کشور، دیوان محاسبات و وزارت اطلاعات باید
با همکاری صمیمانه، نقاط دچار آسیب در گردش مالی و
اقتصادی کشور را به درستی شناسایی کنند و محاکم
قضائی و نیز مسئولان آسیب زدایی در هر مورد را یاری
رسانند.

با این امر مهم و حیاتی نباید به گونه ای شعاری و
تبلیغاتی و تظاهرگونه رفتار شود.

مصادیق حقوقی فساد

- - ارتشاء
- - اختلاس
- - تبانی در انجام معاملات
- - اخذ پورسانت و هدایا
- - پرداخت و دریافت ناموجه در داوری و مشاوره
- - اعطای تسهیلات افزون بر ضوابط و مقررات
- - اعطای امتیازات و امکانات برخلاف عرف و ضوابط

عوامل و کانونهای فساد اداری

پیامدهای فساد اداری

الف) پیامدهای فردی فساد اداری

- خدشه دار شدن امنیت شغلی، اعتبار و حیثیت فرد و انگیزه کاری در کارکنان

- تقدم یافتن منافع فردی بر منافع سازمانی و عدم هدایت مناسب استعدادهای فردی

- بروز اختلافات خانوادگی و ناهنجاریهای روحی و روانی و ایجاد جو بی اعتمادی در مردم و افزایش هزینه زندگی

پیامدهای فساد اداری

ب) پیامدهای سازمانی فساد اداری

- ۱- رشد انحصار گرایی دولتی، هدر رفتن سرمایه گذاری انجام شده روی منابع انسانی و آسیب رسانی به فرایند توسعه منابع انسانی
- ۲- افزایش فرصت های ارتکاب فساد، پایدار سازی گسترش فساد از راه مقررات دست و پاگیر.
- ۳- تضعیف نظام ارزیابی، عدم رعایت شایسته سالاری و قانونمند نبودن استخدامها در محیط های دولتی و اثرگذاری بر کارایی سازمانها و بخش خصوصی

پیامدهای فساد اداری

ج) پیامدهای اقتصادی – اجتماعی فساد اداری

- ۱- از بین رفتن شرایط رقابتی در اقتصاد
- ۲- افت کیفیت خدمات عمومی و زیربناها
- ۳- ممانعت از توسعه اقتصادی و اجتماعی
- ۴- افزایش هزینه‌ها و درآمدهای نامشروع کارکنان و شهروندان

وضعیت راهبردی نظام اداری کشور در خصوص فساد

نقاط قوت

- ۱- اراده و عزم جدی مسئولان عالی نظام برای مبارزه و پیشگیری از فساد در نظام اداری
- ۲- وجود باورهای دینی و اعتقادی نسبتاً قوی در نیروی انسانی برای خودداری از ارتکاب فساد
- ۳- برنامه‌ریزی برای تحول نظام اداری و شروع انجام اصلاحات در نظام اداری و مدیریتی کشور

وضعیت راهبردی نظام اداری کشور در خصوص فساد

نقاط ضعف

- ۱- شفاف نبودن اهداف و وظایف سازمانهای اداری
- ۲- گستردگی و پراکندگی واحدهای نظارتی از بعد ساختار و عدم سیاستگزاری واحد در امر نظارت
- ۳- تمرکز اداری و گستردگی حیطه تصدی دولت
- ۴- عدم تأمین مناسب مالی و معیشتی کارکنان دولت
- ۵- نارسایی قوانین موجود در زمینه پیشگیری و برخورد با فساد

وضعیت راهبردی نظام اداری کشور در خصوص فساد

۶- نارساییهای اداری از جمله ضعف نظام جذب و استخدام، عدم وجود نظام ارزیابی عملکرد

۷- فقدان نظامهای مناسب تشویق و تنبیه کارکنان در نظام اداری و بی‌انگیزه بودن آنها

۸- تأثیر پذیری نهادهای نظارتی و قضایی کشور از جریانات سیاسی در برخورد با تخلفات

وضعیت راهبردی نظام اداری کشور از نظر فساد

فرصتها:

- ۱- تأکیدات مقام معظم رهبری و ریاست محترم جمهوری برای مبارزه با فساد
- ۲- خواست عمومی برای مبارزه با جنبه‌های گوناگون فساد در کلیه سطوح جامعه
- ۳- توسعه نظارت عمومی مردم و نهادهای مدنی (بر نهاد قدرت و فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی)
- ۴- رشد کمی و کیفی مطبوعات و افزایش گفتمان بین دولت و مردم

وضعیت راهبردی نظام اداری کشور از نظر فساد

تهدیدها:

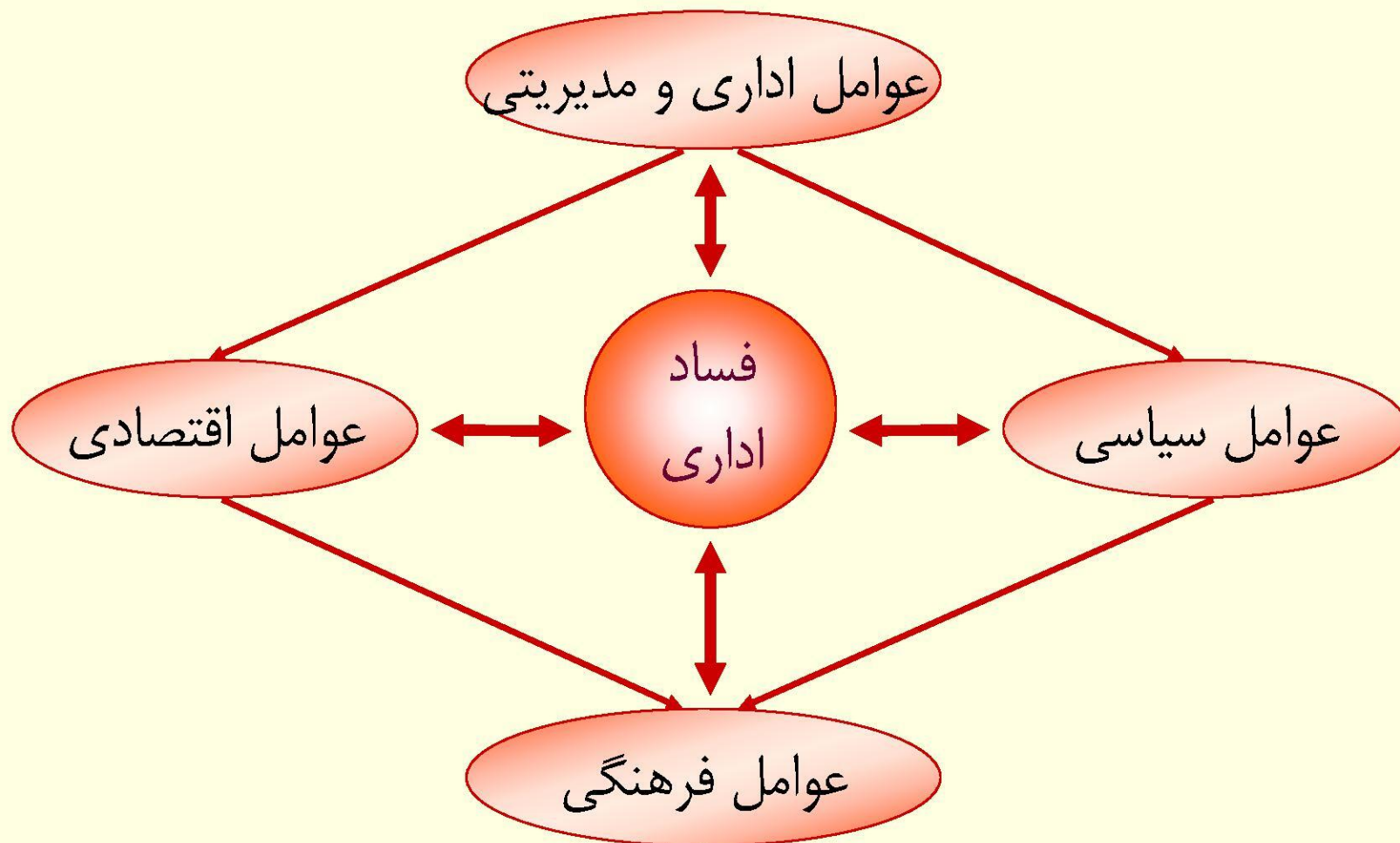
۱- گستردگی و فراگیری پدیده خویشاوندگرایی به عنوان بارزترین الگوی فرهنگی

در ایران که یکی از عوامل مهم فساد در نظام اداری و تضییع حقوق عامه مردم به نفع خواص است.

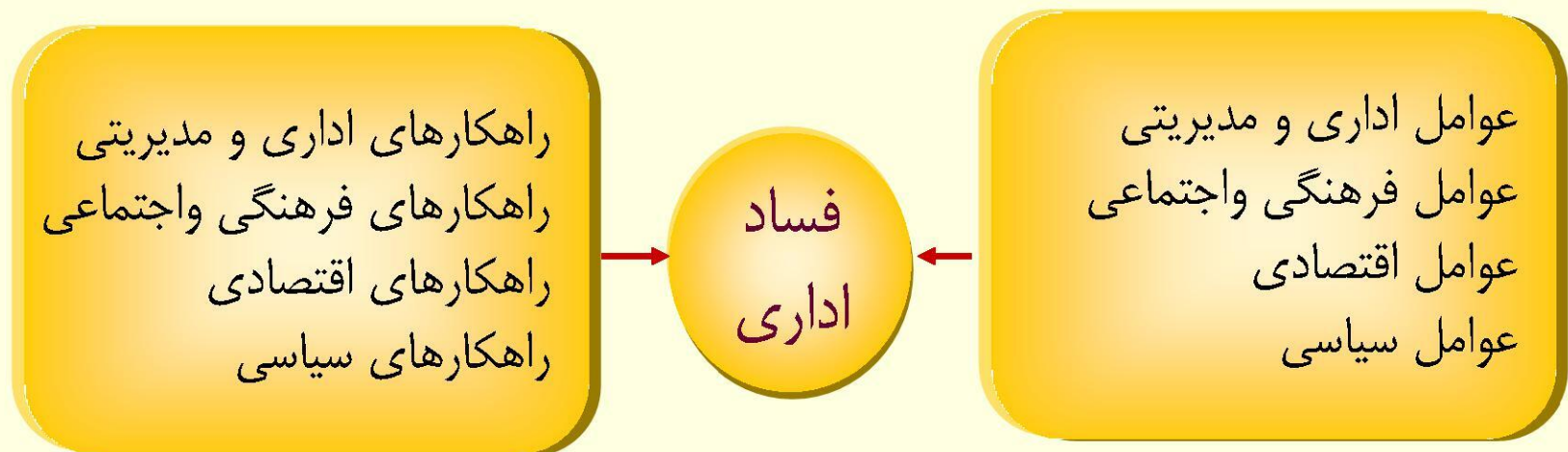
۲- نهادینه نشدن فعالیتهای نهادهای مدنی و شفافیت در اطلاع رسانی

۳- تأثیر وضعیت نامناسب اقتصادی در اخلاق جامعه که به بی بند و باری و گسترش انواع فساد در ادارات دامن می زند.

عوامل ایجاد کننده فساد اداری

راهکارهای مبارزه با فساد

عوامل ایجاد کننده فساد اداری و راهکارهای آن

عوامل اداری و مدیریتی بروز فساد:

- پیچیدگی و ناکارآمدی ساختار قوانین و مقررات و نظام
بوروکراسی

- ناکارآمدی نظام نظارت و بازرسی

- ناکارآمدی نظام پرداخت و سایر نظامهای مدیریت منابع انسانی

- ناکارآمدی نظام انتخاب و انتصاب مدیران

- فقدان نظامهای مناسب اطلاع رسانی خدمات و اقدامات بخش
عمومی

برخی راهکارهای اداری و مدیریتی ارتقای سلامت نظام اداری

- ۱- استقرار نظام انتخاب و انتصاب مدیران براساس شایستگی
- ۲- تمرکززدایی و حرکت به سمت توزیع منطقی اختیارات
- ۳- ارتقای پاسخگویی و شفافیت در نظام اداری
- ۴- انجام اصلاحات در ساختار قوانین و مقررات با هدف تحقق یکپارچگی در این ساختارها
- ۵- بهبود وضعیت معیشتی کارکنان و مدیران
- ۶- اصلاح روشها، رویه‌ها و فرایندهای انجام کار و ساده‌سازی آنها (مقررات زدایی)

عوامل اقتصادی بروز فساد اداری

- ۱- میزان بالای مداخله دولت در ارائه خدمات و کالاها
- ۲- وجود انحصارات دولتی و غیردولتی (امکان استفاده از رانت انحصار)
- ۳- مشکلات اقتصادی کارکنان و کارگزاران حکومت
- ۴- میزان رقابتی بودن فعالیتهای اقتصادی
- ۵- ناکارآمدی مقررات مالی و عدم رعایت تشریفات قانونی در معاملات دولتی

برخی راهکارهای اقتصادی ارتقای سلامت در نظام اداری

- ۱- رسیدگی به وضعیت معیشتی کارگزاران دولتی
- ۲- رقابتی نمودن فعالیتهای اقتصادی
- ۳- فراهم نمودن امکان دسترسی عموم مردم و نهادهای مدنی به جزئیات معاملات و قراردادهای دستگاههای اجرایی
- ۴- اصلاح و رعایت تشریفات قانونی در انجام معاملات دولتی
- ۵- اصلاح قوانین و مقررات ایجاد کننده انحصار و حذف رانت‌های اقتصادی

عوامل سیاسی بروز فساد اداری

۱- ساختار قدرت در کشور و چگونگی توزیع قدرت سیاسی

۲- وضعیت فعالیت احزاب و گروههای سیاسی و میزان توسعه یافتگی آنها

۳- چگونگی نظارت و اختیارات نظارتی نهادهای مدنی بر نهادهای قدرت و مدیریتهای اجرایی

برخی راهکارهای سیاسی ارتقای سلامت نظام اداری

- ۱- تقویت نقش و جایگاه نهادهای مدنی در نظارت بر نهادهای قدرت و مدیریتهای اجرایی
- ۲- غیرسیاسی شدن انتخاب و انتصاب مدیریتهای اجرایی و اقتصادی و تثبیت مدیریتهای اجرایی
- ۳- ارتقای پاسخگویی نظام اداری
- ۴- توسعه موزون و منطقی سیاسی (جامعه، احزاب و گروههای سیاسی)
- ۵- اصلاح ساختار نظارتی کشور

عوامل فرهنگی و اجتماعی بروز فساد

- ۱- سطح اخلاق عمومی و میزان پایبندی به مبانی ارزشی
- ۲- شدت تعهدات و علایق قومی، خانوادگی و خویشاوندی
- ۳- شدت تعهدات و علایق سازمانی
- ۴- سطح وجدان کاری و انضباط اجتماعی
- ۵- میزان حساسیت عمومی (جامعه) در زمینه تخلفات و فساد کارگزاران

برخی راهکارهای فرهنگی و اجتماعی ارتقای سلامت نظام اداری

- ترغیب و آگاهی مردم در زمینه مبارزه با فساد و ایجاد عزم عمومی در این زمینه
- تقویت فضای فرهنگی - اجتماعی در خصوص عدم تحمل فساد
- اصلاح در رفتار و اخلاقیات کارگزاران حکومت
- تقویت امکان نظارت عمومی (مردم، نهادهای مدنی و مطبوعات) بر فعالیت دستگاههای اجرایی و مدیران دولتی
- افزایش سطح اطلاع رسانی و پاسخگویی به مردم و ارتقاء

انواع فساد

سیاسی

قانونی

اداری

فساد سیاسی

بنا به تعریف کلی، فساد سیاسی عبارت است از: قدرت سیاسی در جهت اهداف شخصی و نامشروع، اصولاً فساد و قدرت همزاد یکدیگرند، یعنی تا زمانی که قدرت وجود نداشته باشد از فساد سیاسی هم اثری نخواهد بود. همانگونه که روسو اعلام می دارد: فساد سیاسی نتیجه حتمی کشمکش و تلاش بر سر کسب قدرت است.

فساد قانونی

منظور از فساد قانونی، وضع قوانین تبعیض آمیز به نفع سیاستمداران قدرتمند و طبقات مورد لطف حکومت است. برای مثال قوانینی که بدون هیچ گونه توجیه اقتصادی و یا اجتماعی انحصار خرید، فروش یا تولید یک محصول را به یک فرد یا گروه از افراد اختصاص می دهند، نمونه هایی از این نوع فساد است.

فساد اداری

فساد اداری عبارت است از: اینکه شاغل یا شاغلین در بخش دولتی با انجام آن به کشور، سازمان و مردم خسارت مادی و معنوی وارد نموده و سبب خدشه دار شدن اعتماد مردم نسبت به سازمان و در نهایت دولت می شود.

انواع فساد اداری

فساد اداری سیاه

فساد اداری خاکستری

فساد اداری سفید

فساد اداری سیاه

کاری که از نظر توده ها و نخبگان سیاسی منفور است و عامل آن باید تنبیه شود. برای مثال می توان از دریافت رشوه برای نادیده گرفتن معیارهای ایمنی در احداث مسکن نام برد.

فساد اداری خاکستری

کاری که از نظر اکثر نخبگان منفور است، اما توده های مردم در مورد آن بی تفاوتند. مثلاً کوتاهی کارمندان در اجرای قوانینی که در بین مردم از محبوبیت چندانی برخوردار نیستند و کسی غیر از نخبگان سیاسی به مفید بودن آنها معتقد نیستند.

فساد اداری سفید

فساد اداری سفید

کاری که ظاهراً مخالف قانون است، اما اکثر اعضا جامعه (نخبگان سیاسی و اکثر مردم عادی) آن را آنقدر مضر و با اهمیت نمی دانند که خواستار تنبیه عامل آن باشند. برای مثال، چشم پوشی از موارد نقض مقرراتی که در اثر تغییرات اجتماعی و فرهنگی، ضرورت خود را از دست داده اند.